

Vitányi, a baloldal megszelídítője*

A baloldal tagadásban született. Vadnak, forradalminak. Ahhoz, hogy a baloldal ne csak felnőtt, de érett is legyen, meg kellett szelídíteni.

Vitányi Iván a magyar baloldal felháborodni képes megszelídítője.

Hogy ez így ellentmondás?

Első ránézésre talán igen. De nem jobban, mint az aranymet-szés maga, ami a szimmetria és az aszimmetria között teremt egyensúlyt. Fibonacci-számainak hányadosa, ami ugye maga az aranymet-szés, úgy irracionális, hogy eközben a nagyon is racionális világ is magán hordja e számokat. A liliomnak három, a boglárkának öt, a szarkalábnak nyolc, a körömvirágnak tizenhárom, az őszirózsának huszonegy szirma van. És ha már Vitányi Ivánhoz szól ez az írás, akkor jegyezzük meg, hogy miként Lendvai Ernő zenetörténész meggyőzően bemutatta, Bartók zenéjében az egyes zenei gondolatok ütemsorrendjét Fibonacci-számhosszúsági szakaszok felhasználásával tagolta.

Hogyan kerülnek ide a Fibonacci-számok?

Úgy, hogy a politikai érettség egyet jelent azzal, hogy értjük a harmónia igényét, hogy felismerjük annak fontosságát, és birtokoljuk annak megteremtési képességét.

Vitányi értette, tudta, alkalmazta.

A harmónia nem szellemi renyhe-ség, nem politikai megalkuvás, nem

erőtlenség. A harmónia sokak pozitív békéje. Több annál, hogy nincs nagy baj. A politikai harmónia az egyénileg is megélt közjó.

Gondolhatják, hogy a baloldal öntagadását jelenti, amikor forradalmi ontogenezisét zárójelbe teszi. Nem így van. A Bálint György-féle felháborodás nem a forradalom megregulázása, hanem ahogy ő maga mondja, a „szellemi ember létének legmagasabb kifejezése”. Vitányi a felháborodni képes szelídítő. A forradalomról mint elsődleges eszközről való lemondás ugyanakkor nem elég a baloldal felnőtté válásához, nem elég érett társadalmi szerepének tartós, széles körben elfogadott beteljesítéséhez.

A baloldal érettsége azt a képességet jelenti, hogy az egymásra vigyázó, egymásért felelősséget viselő, emberi életet élő szabad emberek szabad közösségeit a maguk sokféleségének megtartásával is együtt tudja tartani és demokratikus közfelhatalmazás alapján vezetni.

Vitányi Ivánnal ennek az útját kerestük közösen.

Úgy, ahogyan pár hónappal ezelőtt azt összefoglaltuk szóban, a betű, a papír embere előtt tisztelegve – ahogy P. Szűcs Julianna jellemezte a névadót a Vitányi Iván Archívum átadásakor – most írásban is összefoglaljuk.

10 tételben elmondva, leírva

Előszőr: Amikor elhelyezzük magunkat a világban, és meghatároz-

* Elhangzott a Vitányi Archívum avatásán 2024. február 1-jén a Képviselői Irodaházban Budapesten – a szerk.

zuk a világhoz való viszonyunkat, akkor a legelső kérdés, hogy kik vagyunk mi. Kinek és minek a teremtményei? Mi a közünk a világhoz? Mit gondolunk, hogy van-e közünk a teremtő Istenhez, és mi a viszonya a hazánknak, az országnak a teremtéshez, ha van teremtés. Azt mondja a magyar kormány, hogy Magyarország keresztény ország.

Valójában nem az a kérdés, hogy egy-, kettő-, három- vagy négy milliárd ember gondolja-e ezt Magyarországon. Hanem az, hogy valamennyiünk hazája-e Magyarország, vagy sem. Mindenkié Magyarország, vagy nem? Vagy csak a kiválasztottaké, ráadásul azoké a kiválasztottaké, akiket a hatalmon lévők neveznek meg és választanak ki.

Magyarországon vannak istenhívő emberek. Magyarországon vannak Isten létezésében kételkedő emberek. Magyarországon vannak Isten létezésében egyáltalán nem hívő emberek, mi több, azt tagadó emberek. Nyugodtan állíthatjuk ennek alapján, hogy az biztos, hogy Magyarország úgy egészében nem istenhívő ország, hanem istenhívő is. Is.

Akik hitüket megvallva és gyakorolva önmagukat vallásosnak tartják, azok között vannak, akik azt gondolják, hogy ugyan el fog jönni majd a Megváltó, de a Megváltó még nem jött el. Ők még várnak a Megváltóra. Vannak olyanok, akik azt gondolják, hogy már eljött a Megváltó, és várunk a második eljövételére. És vannak olyanok is, akik prófétát látnak abban, kiből mások a Teremtő Isten emberré vált fiát ismerik fel. Szóval keresztények is vagyunk, meg nem keresztények is. Hiszünk a prófétában, hiszünk az emberré vált Istenben, hiszünk a megváltó

majdani eljövételében, meg hiszünk abban, hogy a fizikai, metafizikai, véletlen gyermekei és sorsunknak kovácsai vagyunk. Olyan országot szeretnénk, amely minden embernek jó hazája Magyarország, keresztényé is, bármely más hívő embereké is, valamint nem istenhívő, nem istenfélő embereké is.

Másodszor: Abban az elvadult, iszonytató versenyben, ami itt van mindenhol, a kultúrától a sportig, a gazdaságtól a tudományig, elveszni látszik közös hitünk egy darabja, az, hogy az ember jó, hogy az ember jónak született, ezért alapvető viszonyunk, ahogyan a másokra nézünk, hogy azt gondolom róla, hogy ő jó. És egy olyan világot keresünk, ahol lehet, hogy sok mindenben nem értünk egyet, de az alapállásunk a másokról, hogy ő jó. És olyan világot szeretnénk teremteni, amelyben ez az emberi jóságról való meggyőződés ott van a vitákban és a versenyben is, és nem olyan világot, ahol valakik azt gondolják, hogy akik nem értenek velük egyet, azok alapvetően rosszak, ördögiek, mi több, állatiasok. Nem ilyen világot akarunk. Azt szeretnénk, ha maradnánk annál a közös felismerésnél, hogy emberi mivoltunk önmagában okot ad arra, hogy másokban meglássuk a jóra való vágyat.

Harmadsorban: Közéleti beszélgetéseink központjában legalább 250 éve mindig ott van a szabadság ügye, amelyhez muszáj még három dolgot hozzátenni. Az nem szabadság, ami csak a legbefolyásosabbak szabadsága. Ha a legbefolyásosabbak szabadsága nem jár együtt a másokért viselt felelősséggel, akkor

ebből a szabadságból uralom lesz, hatalmaskodás lesz. Mi ezt a szabadságot a hatalmasoknak nem akarjuk megadni. Nincs szabadság felelősség nélkül.

Ha a szabadsághoz nem társul lehetőség, akkor szabadság azt jelenti, hogy szabad szegénynek lenned. Semmit nem ér a szegénytelepi szabadság, és egy perc alatt el is adják a szegénytelepi szabadságot egy tál levesért. Az, aki szabadságról beszél és szónokol, az tegye hozzá, hogy lehetőséggel kibélelt szabadságot szeretnék mindenki kezébe adni, mert ez teremti meg annak a lehetőségét, hogy ne alávetett legyél, hogy egy tál lencséért ne add el az életedet, vagy éppen harminc ezüstért ne add el a hitedet, ne add el mindazokat, akiket szeretsz és akiben bízál, ne add fel az álmaidat, ne add fel a közös hazáért való közös küzdelem közös ügyét, csak azért, mert megvehető vagy. Akinek a szabadságához nem társul lehetőség, az alávetett, megvehető, valójában valóságos emberi méltóságától megfosztott lesz. Van olyan hatalom, amely ezt szeretné, amely nem követel felelősséget a gazdától és nem ad lehetőséget a többségnek. Ez a hatalom itt trónol földrajzi közelségünkben, de legyőzhetetlen távolságra tőlünk lelkiileg.

Az a szabadság, amiben mi hiszünk, az sok tekintetben nem 1968 szabadsága. Egyéni és közösségi szabadságunk tudniillik nem nélkülözheti azt a rendet, amivel fenn tudjuk

tartani saját közösségeinket. Téved, aki azt gondolja, hogy a szabadság eszményében megátalkodottan hívó szociáldemokraták nem a rend hívei. A szociáldemokraták a rend hívei, de nem a hatalom rendjének a hívei, hanem a szabadság rendjének a hívei.

Negyedszer: A szociáldemokratáknak van dolgunk másokkal, valójában elsősorban ez különbözteti meg

őket más politikai áramlatoktól. Az énközpontú politikáknak két legnagyobb áramlata a konzervativizmus és a liberalizmus. Egymástól eltérően, de mindkettő kiindulópontja az önmagamért, a legszűkebb közösségemért, az osztályomért érzett felelősség. Más a liberalizmus énközpontúsága és más a konzervativizmus énközpontúsága. A két miközpontú politikai áramlat a szociáldemokratáké és a zöldeké. Ők azok, kik azt gondolják, hogy az önmagamért viselt felelősség mellett, a családomért viselt felelősségem mellett, a városomért, a hagyományokért, azok megőrzéséért viselt felelősség mellett felelősséggel tartozunk nemcsak saját hazánkért, hanem valamennyi emberért. Valamennyiért. És persze felelősséget viselünk a környezetünkért és sok minden másért, amik messze túl vannak tőlünk, de részei, feltételei a harmonikus emberi létezésnek.

Ötödször: Keverednek fogalmaink, amikor az országról, a hazáról és a nemzetről beszélünk. Az ország

fizikai meghatározása egy szervezett földdarabnak, amely határokkal rendelkezik és nemzetközi jogi alanyként létezik. Az ország egy belső jogviszony is, állampolgárságunk jogviszonya, az ország és a polgárai között lévő szerződés. A haza az közösség. A haza nem földrajzi határokról, nem szélességi és hosszúsági koordinátákról szól, hanem az országban élő emberek közösségéről szól. A haza közös cselekvés, mert a közösség akkor marad fent, ha közösen cselekszünk is érte. A haza azt jelenti, hogy otthon vagyok, hogy biztonságban vagyok, hogy megérkeztem, hogy vigyáznak rám. Ahogy különbség van a háztartás és a család között, úgy különbség van az ország és a haza között.

Ha az ország a test, a haza a lélek, akkor ezekhez képest a nemzet az érzés. A nemzetet érezni lehet és kell, hogy magyar vagy, és oda tartozol, bárhol is vagy a világban. A nemzethez való tartozáshoz nem kell több, mint hogy azt mondd, hogy magyar vagy. Ez a nemzet. Sydney-től Székelyudvarhelyig a nemzethez tartozol, ha te azt mondd, ha úgy érzed, hogy magyar vagy.

Mi értjük ezeket a különbségeket, és amikor vitáink vannak másokkal, akkor azok sokszor abból származnak, hogy a nemzet, a haza és az ország fogalmát vagy nem értik vagy nem akarják érteni azok, akik úgy gondolják, hogy csak ők a magyarok, illetve még azok, akiknek ők erre engedélyt adnak. Mi nem kérünk ehhez engedélyt. Sem arra, hogy itthon legyünk ebben a hazában, sem arra, hogy tisztességes, becsületes állampolgárok legyünk, és jó fiai és lányai a magyar nemzetnek.

Hatodszor: Mi, az ország polgárai vagyunk az államalkotók. Bár ezt rögzíti az alkotmány, de mégis az állam uralkodik felettünk, nem pedig mi uralkodunk az állam felett, valóságos viszonyainkat tekintve alattvalóként viselkedünk. Pedig ha nem hiszünk az állam isteni eredetében, akkor csak az lehet a kiindulópontunk, hogy az államot mi hoztuk létre! Mi vagyunk azok, akik meghatározzuk, szabályozzuk és ellenőrizzük az állam működését, vagy legalábbis nekünk kellene mindennek lenni. Ezzel szemben ma az állam teszi ugyanezt fordítva, szinte korlátok nélkül szabályozza és ellenőrzi életünket. Márpedig az állam nem kegyet gyakorol, amikor védi a hazát, amikor szervezi az oktatást, amikor fenntart utakat, amikor fenntart ilyen-olyan egészségügyi rendszert. Az állam mindezt a mi pénzünkéből, a mi megrendelésünkre, a mi elvárásunk alapján teszi. Ezért mi meg várjuk ettől az államtól, mi több, kikényszerítjük, hogy magas színvonalon, ellenőrizhetően, számonkérhetően tegye a dolgát. A szociáldemokraták államának lényege, hogy az állam a hétköznapi működésben is legyen az emberek állama.

Hetedszer: Ha az ember szabad, akkor az állam nem szabad, ha az állam nem szabad, akkor az állam szolgálói se azok. Az állam intézményei sem szabadok. Mi vagyunk szabadok. És mi, szabad emberek, a saját magunk által létrehozott államunkat saját ellenőrzésünk alá vonjuk. Az államot eszköznek tekintjük, hogy a mi közösségünket – hazát, a nemzetet – megtartsuk, és közösen sikeressé tegyük. Ez az állam és az

állampolgár viszonya abban a felfogásban, ahogy a magyar szociáldemokraták gondolkodnak.

Nyolcadszor: A haza nem létezik önmagában, önmagától. Az állam bennünket szolgál, viszont ki szolgálja a hazát? Nekünk kell szolgálni a hazát. A hazából otthont teremtünk mindenkinek, akár a magyar nemzethez tartozónak vallja magát, akár nem, ha velünk együtt akar és tud jönni az úton. A haza befogad, de mindenkitől igényli, elvárja a haza szolgálatát, és elutasítja a hazát építő közösséggel szembeni fellépést. A haza szolgálata valamennyiünk hazafias kötelezettsége.

Kilencedszer: Magyarország a hazánk, Európa az otthonunk. Egyre többen vannak mostanában olyanok, akik Európáról kevésbé szeretnek beszélni, ezzel szemben arról polemizálnak, hogy ázsiai eredetű nép vagyunk. Többször jön a szájukra Ázsia kifejezése, mint Európáé, legalábbis pozitív kommunikációban. Mondanánk azoknak, akik mély magyarságukban ráadásul oly mellőngetően hisznek, hogy tegyék már magukévá a jól ismert illyési szöveget, miszerint nem az a lényeg, hogy honnan jössz, hanem az, hogy hová mész. Mi menni nem akarunk, maradnánk itt Európában, mert mi úgy gondoljuk, hogy Európa az otthonunk. Amikor az Európai Egyesült Államokról beszélünk, akkor nem a magyar államiság elvesztéséről, hanem államok, köztük a magyar állam tervezett, szabályozott együttműködéséről beszélünk. Olyan együttműködésről, amelyet demokratikus

népakarattal hozott létre. Azért hozzuk létre az Európai Egyesült Államokat, hogy mindaz, amit európainak gondolunk, amit értéknek tekintünk kultúrában, magatartásban, múltunkban és sok mindenben, az megmaradjon. Mert ma úgy gondoljuk, hogy csak így lehetünk sikeresek abban globális rivalizálásban, ami a világban, elsősorban az Amerikai Egyesült Államok, Kína és az Európai Unió között zajlik. Ha választani kell, akkor mi a szövetségeseinket elsősorban Nyugaton keressük, nem pedig Keleten.

Tizedszer: Az előzőekben rólunk, emberekről, közösségeinkről, egymás közti viszonyainkról szoltunk. Az utolsó megjegyzés a Földről szól. A szociáldemokrata politika zöldpolitika. Mert értjük, hogy úgy kell megpróbálni egyre jobban élni, hogy a ma jóléte érdekében nem romboljuk elfogadhatatlan módon és mértékben a Földet, az emberiség otthonát. Ebben nincs vita közöttünk. Egyetlen dologra kell felhívni a figyelmet. Az úgynevezett zöldátállás rengeteg pénzbe kerül, és hatalmas baj lenne, ha annak költségeit igazságtalanul osztanánk szét. Fizessenek a szennyezők, a Föld erőforrásait használó termelők, fogyasztók. Mert ha a holnapért viselt felelősség terheit igazságtalanul osztjuk szét, akkor a holnap még igazságtalanabb lesz, mint a ma.

Vitányi Iván, a magyar baloldal megszelídítője az általa is alapított párt, a Demokratikus Koalíció örökös elnöke volt. És gesztuson túli értelmet csak az adhat ennek a szónak, ha az is marad. Örökre.